

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl



Hans Ludo van Mierlo

Gepast en ongepast geld. Een zoektocht naar het geweten van banken

Scriptum | 2008 | 248 pp. | € 19,95 | ISBN 978 90 5594 624 2

Noblesse oblige

door *Frank van den Heuvel*

Lid van de redactie van Christen Democratische Verkenningen.

Bankieren is en blijft een mooi vak. Ik heb ruim dertien jaar gewerkt bij verschillende banken, waaronder een aantal jaren als collega van Hans Ludo van Mierlo. Zijn boek is herkenbaar, correct en een aansporing voor mensen in de financiële dienstverlening. En inderdaad, misschien moeten mensen die werkzaam zijn in deze sector nog net iets alerter zijn op betrouwbaarheid en het waarmaken van vertrouwen. Vertrouwen is uiteindelijk de belangrijkste asset van een bank. Wat betreft dat vertrouwen het volgende. Toen ik zelf jaren geleden bij Rabobank werkte, heb ik voor de Raad van Bestuur een notitie geschreven over enkele risico's. In dat kader trok ik een parallel met de verkiezingen die Pim Fortuyn net had gewonnen door twee gevestigde partijen te halveren. De PvdA en de VVD werden weggevaagd, het vertrouwen in deze twee partijen en hun mensen was verdwenen en het alternatief, Fortuyn, lonkte. In mijn notitie

heb ik geschreven dat de bank dit risico dagelijks loopt. Diezelfde kiezer is namelijk klant, rekeninghouder, spaarder bij de Rabobank. Wanneer hij geen vertrouwen meer heeft in Rabobank en er een interessant, (ogenschijnlijk) betrouwbaar alternatief is, dan kan hij zo opstappen. Als een kwart van de klanten verdwijnt, heeft de bank al een fors probleem. Er is één verschil: kiezen en switchen van politieke partij doe je eens in de vier jaar, maar switchen van bank kan elke dag.

Het onrealistische scenario dat ik schetste, zou nooit gebeuren bij een stevige Nederlandse bank. Het is inderdaad niet gebeurd bij Rabobank, maar nagenoeg exact wel bij Fortis en enkele andere financiële instellingen in de wereld. Politici en bankiers zitten met hetzelfde dilemma: hoe behoud ik het vertrouwen van de mensen?

* * *

Hans Ludo van Mierlo schrijft niet, hij vertelt. Hij vertelt vanuit zijn beleving, ervaringen en kennis (communicatiedeskundige, journalist) over zijn verblijf in de bancaire wereld. Beschreven wordt hoe de maatschappelijke positionering van banken de afgelopen twintig jaar totaal is veranderd en dat er nog veel is te winnen. Ineens moeten

B
O
E
K
E
N

bankiers ook verstand hebben van clusterbommen, palmolie, mensenrechten, milieu en de al dan niet wenselijkheid van het financieren van wapens, erotica en sigaretten. En natuurlijk, Rabobank, die opgericht is door de maatschappij, zit er van oudsher heel anders in dan een beursgenoteerde bank. Ook in deze hectische tijden zien we dat. Duidelijk is dat banken en bankiers niet meer weggelaten met de uitspraak dat het hun zaak niet is hoe iets is georganiseerd of geproduceerd. Men moet op zijn minst redelijk onderzoek doen. De banken zelf zijn dus veranderd en de omgeving is veranderd. In deze interactie zijn ook enorm veel spelregels, regelgeving, toezicht en andere zaken opgetuigd. Voor een belangrijk deel terecht, maar voor een deel ook weer niet. Ook Van Mierlo vraagt zich dat regelmatig af en geeft tussen de regels door aan dat regelgeving uiteindelijk niet de oplossing is. Het is meer dan 'niet doen wat bij wet verboden is'. Het gaat om morele zaken, om de geest en niet de letter van de wet. Bankiers hebben in deze altijd een eigen verantwoordelijkheid. En het is ook lastig wanneer Nederland geen boycot heeft tegen Birma en de bank toch een bedrijf financiert dat daar actief is. Geen wet die het belemmert. Overigens creëert een overvloed aan regels ook een zekere schijnzekerheid.

* * *

Van Mierlo schetst bijvoorbeeld de dilemma's bij palmolieplantages. Moeten Europeanen die zelf de oerbossen van Midden-Europa hebben omgehakt, protesteren tegen het ontbossen van Sumatra, omdat daar voor onder anderen Westerse consumenten palmolie wordt geproduceerd? Mogen wij daartegen zijn wanneer de Indonesiërs onderwijs, zorg, welvaart, huizen kunnen realiseren door deze verdiensten? Het zijn lastige discussies. Van Mierlo geeft een inzicht hoe het aan de bestuurstafels en in de

kredietcommissies verloopt. En het is ook lastig. Zelf herinner ik me het concrete geval dat de bank geen wapens wilde financieren, maar toen ik vroeg waarom de legertrucks van DAF wel, was het stil. Of toen ik zei dat het vreemd is dat de bank niet de sigarettenindustrie financiert, maar wel de tabaksboeren in Java. Als het eerste succesvol is, dan merkt die tweede groep dat ook. Zo hebben banken en verzekeraars elk dilemma's. Het is geen wiskunde. En het is gemakkelijk vanaf de zijlijn te oordelen over de intensieve varkenshouderij, maar het is anders wanneer je als lid van de kredietcommissie moet oordelen over een uitbreiding van een concrete bedrijfsfinanciering van € 50.000 voor een jonge boer die met moeite overeind blijft in een concurrerende markt, waar de overheid talloze regels oplegt en het publiek, dat goedkoop vlees wil hebben, zijn grote stal afkeurt. En met de wetenschap dat, als Rabobank hem deze financiering niet verstrekt, geen enkele bank het nog zal doen. Dit betekent dan het einde van een familiebedrijf van vele generaties. Het is hetzelfde als de gemakkelijke grachtengordeloordeelen over nertsenfokkerijen, de jacht en andere zaken die tussen Rokin en Rijksmuseum niet spelen. En dan is het goed, en dat beschrijft Van Mierlo ook, dat veel banken niet meteen weglopen en dan maar niet financieren, maar meedenken hoe wel te financieren om hun klanten, ook stakeholders, te helpen, want maatschappelijk bankieren is niet wegrennen als het even lastig wordt.

Van Mierlo beschrijft ook dat banken anders zijn dan niet-gouvernementele organisaties (ngo's). Dit klinkt logisch, maar veel mensen zien dat niet zo. Ngo's hebben als *one issue* partijen het voordeel dat ze veel kunnen en mogen roepen, maar zelf geen bedrijf met medewerkers en een economische positie in stand hoeven te houden. Een bank moet het allemaal ook nog uitvoeren.

Het is hetzelfde dilemma als tussen energiebedrijven en milieubeweging. De twee zijn het nagenoeg over alles eens: de complete energieopwekking moet duurzaam zijn. Het enige verschil is het tempo waarin dit moet gebeuren. Dit verschil zit hem erin dat de milieubeweging dingen enkel hoeft te roepen en dat de energiebedrijven de plannen ook nog moeten uitvoeren. Dit aspect ontslaat energiebedrijven en banken niet van hun plichten, maar geeft wel aan dat uitvoering niet altijd meteen kan en verantwoord is.

Een lastig punt is voor Van Mierlo de onderzoeksplicht voor banken. Hoe ver moet die gaan? Bankiers zijn geen politieagenten die eindeloos ver terug kunnen gaan in de keten. Moet een bankier ook de toeleveranciers van haar klanten onderzoeken? Ook hier is redelijkheid op haar plaats.

* * *

Het is goed dat Van Mierlo geen enkele bank diskwalificeert. Elke bank heeft haar goede kanten en, natuurlijk, haar verbeterpunten. Natuurlijk zijn er de witte raven als Triodos Bank en ASN Bank, die alleen duurzaamheid en prachtige zaken financieren. Twee kanttekeningen. Ze kunnen dit doen omdat andere banken de rest financieren. En ASN Bank is wel onderdeel van het grote SNS Reaal. En dan lijkt ASN Bank meer een marketingvehikel om dit segment te winnen voor SNS.

Terecht behandelt Van Mierlo ook de positie van de klant, zeker ook van de klant als belegger die eigenlijk niet wil beleggen in een bedrijf, maar rendement op kopen/verkoop wil maken. Ook de klant, de belegger is toe aan een morele herijking. En dat is logisch, want banken richten zich op klanten; ze verzinnen niet alles zelf. Het is hetzelfde als bij voedsel. Als er maar een grote vraag is naar (duurder) biologisch vlees, zullen de boeren daar wel voor zorgen. Boeren kunnen ook rekenen! Ook de drang van consumenten

om maar eindeloos te lenen en zichzelf hiermee in de problemen te brengen, stelt Van Mierlo aan de orde. Mensen hebben een eigen verantwoordelijkheid. Naast dit alles moeten we bedenken dat banken ook nog bedrijven zijn die bedrijfseconomisch verantwoord moeten opereren en oog moeten hebben voor het eigen rendement. Een voorbeeld uit mijn tijd was de opmerking van een klant dat Rabobank als maatschappelijk betrokken bank wel een fors lager tarief zou hebben bij de financiering van zijn school. Ik zei hem dat ook Rabobank primair een bank is en daarnaast maatschappelijk betrokken. De financiering is zakelijk, maar daarnaast kan de bank veel doen, zeker voor een school. Ook de oudste coöperaties zijn economische vehikels die de zakelijkheid niet uit het oog hebben verloren.

* * *

Van Mierlo geeft aan hoe hij in twee decennia bewustwording ziet en helpt ontstaan: meedenken bij concrete financieringen, omgaan met ngo's en demonstranten, gesprekken voeren met politici, durf en moed tonen in een nieuwjaarspeech of een kredietaanvraag afwijzen. Het geeft aan dat iedere organisatie verschillende kwaliteiten in huis moet hebben. Naast de technische en financiële specialisten ook mensen met een andere kijk op de werkelijkheid; tegen de zelfgenoegzaamheid en de bedrijfsblindheid. Het werkt in het bankwezen, bij bedrijven, bij de overheid en misschien ook wel in de politiek. Voor bankiers blijft steeds belangrijk: openheid en uitleggen hoe ze de zaken aanpakken en waarom. Een mooi voorbeeld vind ik de uitleg van de reden dat ING de Formule 1 sponsort. Natuurlijk vervuult de autosport, gaf de woordvoerder aan, maar binnen de wereld van de Formule 1 is een enorme drive om zo zuinig mogelijk te rijden met zo licht mogelijk materiaal, om tijd en materiaal te kunnen besparen. Al deze uitvindingen

kunnen op grote schaal worden toegepast en dragen zo bij aan een beter milieu.

* * *

De auteur heeft mij verzekerd dat in de nieuwe editie de vele type- en taalfouten eruit zijn en dat, voor zover dat ooit kan,

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Van Mierlo stelt verschillende keren dat er van een 'morele crisis' sprake is en durft zelfs de stelling aan dat bankiers geen geweten hebben

de actueelste ontwikkelingen zijn meegenomen zijn. Dit laatste is wel nodig, omdat in mijn uitgave Fortis nog een an-

dere status heeft dan in werkelijkheid. Het benadrukt de actualiteit van het boek en het bankwezen zelf. Voor bankiers én voor niet-bankiers geeft Van Mierlo aan waar bij financiële instellingen de knelpunten zitten in morele vraagstukken. Hij stelt verschillende keren dat er van een morele crisis sprake is en durft zelfs de stelling aan dat bankiers geen geweten hebben. Dit is, denk ik, te ruim gesteld. Ook Van Mierlo beschrijft genoeg zaken waaruit blijkt dat veel bankiers gelukkig wel nadenken over knelpunten en mogelijke oplossingen. Het boek is de moeite waard, ook als bemoediging voor de mensen die nu denken dat alle bankiers graaiers en kille zakenlui zijn zonder maatschappelijk besef, want dat is niet juist. Verbetering kan inderdaad natuurlijk altijd, want noblesse oblige.

B
O
E
K
E
N